

ANDERS FJELLNER- SAMERNAS HOMEROS

Min farfars farfars far var same, han var präst och dessutom diktare. Hans dikter finns bevarade för eftervärlden bl.a. i boken "Anders Fjellner- samernas Homeros, och diktningen om solsönerna". I följande text vill jag berätta om min förfaders liv och leverne, samt presentera en dikt.

Den 18 september 1795 föddes Anders, då Thomasson, vid länsmansstenen på Rutfjället i Härjedalen. Anledningen till att han föddes där var att födseln råkade sammanträffa med flyttningen av familjens renar från Norge. Föräldrarna var nämligen renskötare, och deras namn var Thomas Jonsson och Märta f Andersdotter. De hade tidigare sonen Jon (Jonas) som var c:a ett år äldre än Anders. Thomas och Märta kom senare att få ytterligare fyra barn. Fadern, Thomas, dog 1804, endast 43 år gammal. Hans bortgång medförde att familjen skingrades. Anders blev omhändertagen av släktingar i Östersundstrakten, han fick snart börja studera vid Frösö trivialskola. Det var vid denna tid hans efternamn ändrades till Fjellner. På skolan på Frösön fanns vissa tvivel om huruvida man verkligen skulle ta emot lappar, men om de hade goda naturgåvor, verkade ha gott hopp om sig och tillräckligt snygga kläder för att de andra barnen skulle vilja vistas ihop med dem, så gick det bra. På somrarna åkte Anders hem till Ljusnedalsfjällen där han hjälpte till med renskötseln samt sådde och skördade sockerärter, de somrar det var möjligt. Så pass högt upp i landet som detta är så låg snön ofta kvar tills efter midsommar.

Efter att ha läst färdigt på trivialskolan studerade Anders vidare på gymnasium i Härnösand 1814 och sedan vidare vid Uppsala universitet 1819. I universitetets katalog betecknades Anders för övrigt som "Anders Fjellner, Lappo". Att Anders lyckades så väl med studierna finner jag beundransvärt, för, som den sentida stamfränden och samiska tidningsmannen Torkel Tomasson uttryckte det: " Det är betydligt längre och krångligare väg till universitetet från en nomads koja än från det anlägsnaste nybygge i obygden...man måste först ha tillägnat sig ett bofast levnadssätt och därmed sammanhängande tradition, innan förutsättningarna tillfullo föreligga för att kunna prestera något varaktigare och ändamålenligare..."

1821 fick Anders börja tjänstgöra som missionär i Jukkasjärvi och Karesuando församlingar. Detta innebar stora förändringar för honom- inte

minst språkligt. Samiskan var helt olik den som Anders växt uppmed, och dessutom kom han att konfronteras med ett nytt språk- finskan- som var det andra huvudspråket i området. Anders anpassade sig dock och blev snabbt förordnad som "Finsk och Lappska Tingstolk i Torneå Lappmarker". Tjänstgöringen i Jukkasjärvi och Karesuando församlingar varade i två decennier.

1828 prästvigdes Anders. Hans befattning blev pastorsadjunkt, men han tjänstgjorde också som vakanspredikant och pastor.

1829 skrev Anders en debattskrift i en fråga han var mycket engagerad i, det gällde förhållandet mellan lappar och nybyggare. Skriften talade till nybyggarnas nackdel, Anders tyckte att de bara ställde till besvär. Han fortsatte att motverka nybyggare även under kommande år. Han ansåg bl.a. att barnen i skolan lärde sig negativa saker av dem. Anders verkade för en bra lappskola med missionärer som lärare, och han lyckades rätt bra med sina idéer.

I januari 1837 gifte Anders sig med en fjällappflicka. Hennes namn var Christina Päivadtj och hon kom från Karesuando, men härstammade från Paldamo i Finland. I ett brev till en barndomskamrat skrev Anders att "Jag har fått tag på Solens dotter", han syftade då naturligtvis på frugan. Genom giftermålet fick Anders en renhjord, så då fick han åter användning för de kunskaper han fått som barn. Han fick snart egna barn också: Thomas och Ella Amalia.

1841 utnämndes Andes Fjellner till kyrkoherde i Sorsele. Det tog c:a 6 veckor för honom och hans familj att med renarnas hjälp ta sig dit, 6 veckor då de upprepade gånger var nära att dö. I Sorsele hade folket väntat sig att den nye kyrkoherden skulle komma skjutsad av hästar och göra entré på ett högtidligt vis. Ingen lade märke till den synnerligen lille mannen som kom med fru, barn och ett antal renar genom skogen. Byborna var först en aning besvikna, men Anders kom snart att bli en mycket populär och uppskattad präst.

I Sorsele föddes ytterligare fem barn till Anders och Christina: Napoleon, Emma Christina, Carolus, Anna Antonia och Marta Eleonora.

Anders poetiska debut gjordes i samband med en samisk skungafest. Dikten som skrevs var en hyllning (på samiska) till samerna. Dikten publicerades bl.a. i Norrlands Tidningar i Härnösand 1843. Den dikt Anders fick allra störst framgång med var "Solens söner". Delar av den publicerades i tidningar, runt 1850, och väckte genast stort intresse. Dikten publicerades till och med i utländska dagstidningar, såsom S:t Petersburger Zeitung och Helsingfors Morgonblad. I början av 1870-talet publicerades fortsättningen på "Solens söner" i ytterligare tre episka dikter. Anders skrev även andra verk som blev mer eller mindre kända, ett av dem kallat "Lappland och lapparne".

Vid det här laget var Anders en gammal man, närmare bestämt i 75-års åldern, han hade blivit helt blind men fungerade fortfarande som kyrkoherde.

Döden inträffade på Anders åttioförsta levnadsår, den 22 februari 1876. Hustrun Christina dog den 10 september samma år. "Kyrkoherden A Fjellners Familje Graf" som det står på gravstenen, finns på kyrkogården vid Sorsele kyrka. Det sägs att Anders själv forslat ned stenen, som skulle bli hans gravsten, från fjället Nalovardo som ligger någon mil utanför Sorsele. Därefter ska han själv ha huggit till, slipat och föreskrivit, att den skulle resas på hans grav.

Nedan följer ett utdrag ur "Solens söner, Solsonens frieri i Jättarnes land" av Anders Fjellner, översatt från samiska:

Fordom var det ont om karlfolk,
fanns ej nog med män åt mörna.
En som där en kvinna äktat
hade blandat blod med henne.
Modern hade ammat barnet,
lögat, närt den lille karlen.
Gossen sparkade sin vagg-
ifrån den som avlat honom
hade han fått fasta senor,
avlaren göt mod och mandom
i den unge karlaättling.

Sagor säga, sägner mäla:
Nordanom den fasta stjärnan,
västvärt bortom sol och måne
är vart stenblock guld och silver:
ärlstenar, sänkestenar -
guldet glänser, silvret skimrar,
fjällflåg spegla sig i havet,
solar, månar, stjärnor stråla,
le mot sina spegelbilder.

Översättning av B Collinder 1953.

"Solens söner" är en relativt lång dikt, så jag kan inte skriva hela här. Just den här delen "Solsonens frieri i Jättarnes land" handlar om solsonen som via fartyg färdas över havet tills han når jättarnas land. En av jättarna har en dotter som solsonen finner intressant, men fadern hotar att äta upp honom...osv. Historian slutar som väl är lyckligt.

KÄLLA:

Lundmark, Bo "Anders Fjellner- Samernas Homeros, och diktningen om solsönerna" 1979.